Два собаки

У тій долині, що ім'я
Старого Койла-короля
Ще береже, ясної днини,
Післяобідньої години,
Гуляючи, в один байрак
Зійшлось двійко сільських собак.

Один був Цезар. У палаці
Прийшлось рости цьому собаці.
По шерсті, вухах — по всьому
Пізнав би кожен у ньому
Породдя острова, що здавен
Тріскою у рибалок славен.

Носив ошийник він різьблений —
І, значить, шляхтич був і вчений,
Але цей пес, на диво всім,
Пишався зовсім мало цим.
Він не тримався звичок панських
І лащився до псів циганських.
Біля млина чи церкви — скрізь
Який би пес йому не стрівсь,
Він з кожним радісно вітався
І біля кущиків спинявся.

Із простих другий був собак.
Веселий парубок-співак
Його любив — і з примхи завжди
Люатом звав його, узнавши,
Що був такий собака в нас
У давні дні, в забутий час.

Цей пес розумний був на диво;
Служив незрадно й нелініво.
Його веселий, щирий ніс
Йому знаходив друзів скрізь.
Він мав на грудях білу смужку,
Мав спину, як м'яку подушку,
А загнутим своїм хвостом
Вимахував, як помелом.

Їх приязнь кожному у вічі
Одразу впала б. Раді стрічі,
Пішли вони нюшить кругом;
За мишею чи ховрахом
Ганялися й боролись, поки
Собі як слід нам'яли боки.
Захекавшись, горбок знайшли,
Гарненько сіли — й завели
Розмову про діла й пригоди
Уславлених "царів природи".

Цезар

Частенько дивувався я
На бідних псів тяжке життя.
Коли ж я до людей звертався,
Я ще частіше дивувався.
Свої доходи із селян
Безжалісно стягає пан.

Спить до обіду на перині;
Подзвонить — слуги і слугині
Біжать; гукне — стоїть ридван.
Він витягає свій гаман,
Що й хвіст мій куций проти нього,
Де повно золота самого.

Всі слуги ходять, як дурні,
Печуть і варять цілі дні —
І хоч несуть спочатку вгору,
Але стає для всього двору
Тих соусів і фрікасе...
А скільки коштує те все!

Хоч недотепа він ледачий,
А їсть і п'є наш доїжджачий
Куди смачніше од селян,
Що обробляють панський лан.
А чим же наймит наш обіда?
Про те один Всевишній віда.

Люат

Це правда: доля нелегка
У селянина-бідняка.
Він день у день рови копає,
Б'є ломом, камінь добуває...
Та як не тяжко, а щодня
Він цим нестатки проганя
Од жінки і маленьких діток:
Хоч невеликий, а прожиток.

А як опиниться в біді —
Слабий, без хати — що тоді?
От тут-то, бідному, здається,
З сім'єю згинуть доведеться.

Та диво в тім, що цей бідняк,
Хоч їсть і п'є Бог знає як,
Все ж задоволений з усього —
Й ростуть здорові діти в нього.

Цезар

А скільки терпите весь час
Ви од панів знущань, образ!
Адже нещасні хлібороби
Для них не кращі од худоби;
Вони гордують бідняком,
Як я — смердючим борсуком.

Як наїжджає суд до пана,
Тоді-то вам усім догана!
Як лають, як паплюжать тих,
Хто оплатитися не встиг,
Загрожують в тюрму віддати,
Позбавити хазяйства й хати!

А ті, схилившися, стоять,
Усе те чують — і мовчать.
Збирають багачі дукати,
Бідняк же мусить пропадати.

Люат

Ні, не такий нещасний він;
Хоч і живе між голих стін,
Але він звик уже до того —
І не жахається нічого.
Адже Фортуна ділить так,
Що дістає своє й бідняк;
І хоч працює він завзято,
Зате й спочин для нього — свято.

Його втішає серед бід
Дружини вірної привіт

Та діток гомін пустотливий;
Він ними гордий і щасливий.

А пива кухлик дай — і вже
Йому все горенько чуже!
Забувши злигодні, розправу
Веде про церкву і державу;
Хвилюється і входить в раж,
Клене попів і патронаж,
Міркує про нові податки
І лондонські чудні порядки.

На святвечір з усіх усюд
Збирається додому люд;
Тоді, веселим святам рада,
Хвилюється сільська громада;
Любовні миги, жарти, сміх
Женуть сумні думки од них.

В веселий день Нового року
Їм і про віхолу жорстоку
Немає гадки. При вогні
Іскряться келихи шумні.
Люльки горять. Із рук у руки
Йде табакерка. Всякі штуки
Старі вигадують. Між їх
Малі пустують. Гомін, сміх!
За ними бігавши, бувало,
Не раз я гавкав, аж лунало.

Та щиру правду ти сказав:
Тепер такий порядок став,
Що можна бачити усюди,
Як чесні і порядні люди
Втрачають все, а шахраї,

Грунти примноживши свої,
Знаходять зверхників багатих,
Що все змагаються в палатах,
Готові важити життям
На благо Англії — і нам.

Цезар

На благо Англії? Ах, друже,
Боюсь, що їм про те байдуже!
Прем'єри крутять ними всяк,
Підказують їм "ні" чи "так",
А ті у карти тільки грають
Та в оперету учащають.
Коли ж їм надокучить все,
Попутний вітерець несе
Їх у Кале — прогнати скуку
Й бонтонну осягти науку.

Летять в Версалі і у Відні
Маєтки батьківські послідні!

В Іспанії для них принади —
Бої биків та серенади;
Звідтіль — в Італію мерщій,
До миртів, лаврів і повій;
А потім — на німецькі води
Прибавити здоров'я й вроди,
Залікувати до пори
Синьйор Італії дари.

Ні, не добро, а гірш од кари
Для нас розпуста їхня й чвари!

Люат

Так ось безодня та, куди
Летять маєтки, що діди
Їм залишили! Що ж за горе
Старе багатство наше боре?

Якби вони сиділи тут,
Покинувши пиху та блуд,
Настала б золота година
Для пана — і для селянина!

Хоч і гульвіса кожний з них,
Між ними мало справді злих.
Хіба що вже за явну шкоду,
За слово зле, чи загороду
Поламану, чи то за спаш
Од них бідняк страждає наш.

Мій друже! А скажи, будь ласка,-
Життя в них, певне, справжня казка?
Вони не відають нужди?
Їх не лякають холоди?

Цезар

Якби пожив ти в панському колі,
Не заздрив би ти їхній долі.
Це правда: невідомі їм
Ні літній жар, ні холод зим;
Вони не гибіють у полі,
Не мучать їх на старість болі.

Але чи бачив ти дурних?
(І нащо тільки учать їх!)
Не мавши лиха, всякі муки
Самі вигадують од скуки;
А для дозвільних панських рук —
Що менше примх, то менше й мук.

Не так плугатар: нивку зоре —
І вже забув про лихо й горе;
А пряля, дівчина сільська,
Не знає, що то за тоска!

А всі пани, найгірше ж пані,
Весь день тиняються, як п'яні,-
З неробства п'яні. Хоч нічим
Не хворі, все недобре їм.
В їх дні — безрадісні й порожні,
А ночі — болісні й тривожні.

Всі їхні ігри й маскаради,
Розкішні виїзди, паради
Давно вже сяєвом пустим
Не потішають серця їм.
Мужчин партійність розділяє,
Але розпуста знов єднає —
І після п'яної гульні
Вони страждають цілі дні.

Неначе сестри ті кохані,
Побралися за руки пані;
А лиш розійдуться, яких
Одна одній не зичать лих!
Із срібних блюдець, в дружнім колі,
Пліток трутизну п'ють поволі;
Вночі диявольських картин

Не випускають з рук, на кін
Двір селянина ставлять зразу,
Клянуться й лаються до сказу.

Є винятки і тут, та вваж:
Так скрізь живе поміщик наш.

На цьому слові сонце сіло;
Помалу все кругом стемніло;
Хрущ пролетів, немов стріла;
В селі корова проревла.
Пси встали й потрясли вушами,
Щасливі, що вродились псами,
А не людьми — та й розійшлись,
Щоб незабаром знов зійтись.